

ԱՌԵՏԱԲԵՐ

«Ա.ՉԱ. ԵՍ ՁԵՁԻ ՄԵԾ ՈՒՐԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԵՏԻՍ ԿՈՒՏԱՄ» : ՂՈՒԿ. Բ. 10

ՀԱՏՈՐ 29.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ. ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28. 1874.

ԹԻԻ 43

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի : — Աստուծոյ հետ ընտանութիւն : — Ուսուցիչ ինչ բանի կարօտ են : — Երկինց համար յոյսեր : — Վանէն գրուած նամակին վրայ դիտողութիւնք : — Քրիստոս և Հայոց եկեղեցին : — Փող մը և կմախք : — Արժանաւոր վրայ մը : — Աւետարանական եկեղեցեաց որոշ կացութիւնը : — Փաղաքական լուրեր :

ԿԻՐԱԿԻ

ԱՆԳՂԻՈՅ ԵՐԼԵՂԻ առաջին պաշտօնեաներէն մին Սըր Բօպէրգ Բիլ անդամ մը ըստու թէ, իր գիտցած մարդոց մէջ չկար մէկը որ, առանց խտրելու կիրակին, շաբթուան եօթնօրը շարունակ դործելով, առողջութեան կամ դործի մասին երեւելի կորուստ ըրած չըլլար :

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՀԵՏ ԸՆՏԱՆՈՒԹԻՒՆ

«Թէ որ քննէք ինչ Անոր (Աստուծոյ) հետ հաղորդութիւն ունենալ, ու խառնել մէջ պարտքի, ապա կը դրոշմէք և ճշմարտութիւնը լինէր » (Ա. Յովհ. Ա. 6) :

Մարդոց հետ ընտանութիւն կամ հաղորդակցութիւն ունենալ անկարելի է առանց փոխադարձ համակրութեան և նմանութեան. նոյնպէս Աստուծոյ հետ ընտանութիւն ունենալ անհնար է առանց աստուածանման վարք ցուցնելու մեր ընթացիկ և կենցաղավարութեան մէջ :

ՈՒՍՈՒՑԻՉ ԻՆՉ ԲԱՆԻ ԿԱՐՕՏ ԵՆ

Ուսուցիչք երկու բանի կարօտ են : Անոնք պարտին ունենալ ուսուցանելու ոգի, պարտին ունենալ նաեւ ուսանելու ոգի : Ոչ միայն սորվեցնելու, այլ և սորվելու պէտք ունին : Երբ խնձորն աշնան կը հասնի և բոլորովին կը դադրի աճմանէ, ան առեն ժամանակ է դայն քաղելու, ապա թէ ոչ չուտով կը փախ : Երբ ուսուցիչ մը կը դադրի սորվելէ, ճիշդ անատեն ժամանակ է որ սորվեցնելէ դադրի :

ԵՐԿՆԻՑ ՀԱՄԱՐ ՅՈՑՍԵՐ

Յաւալի է որ, երբ մարդիկ հանդերձեալ աշխարհին վրայ կը խօսին, աւելի զգուշութեամբ չեն խօսիր :

Երբ գինեմուլ մը կը մեռնի, սա, նա վստահութեամբ կ'ըսեն. « Կը յուսանք թէ երկինք գնաց » : Բաղձալ որ հոն գացած ըլլայ՝ բարի է, բայց յուսալ՝ տարբեր բան է : Մարդիկ իրենց երեսները դէպ ի դժոխք կը դարձունեն, և կը յուսան երկինք երթալ. ինչո՞ւ համար ծովու մէջ չեն քալեր, և յուսար միանգամայն չոր մնալ : Երկինց համար յոյս ունենալ կարեւոր և ծանր բան է, և այսպիսի յոյսը պէտք է Աստուծոյ խօսքին հետ փորձել : Չար կեանքէ մը ետքը երջանիկ հանդերձեալ մը յուսալ, մեր Տէրոջը ըսածին պէս՝ փուշերէն խաղաղ և տառապէս թուզ քաղել յուսալու կը նմանի :

ՎԱՆԷՆ ԳՐՈՒՄԾ ՆԱՄՍԿԻՆ ՎՐԱՅ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՔ

Յիշեալ նամակն այնպէս երկայն էր որ հրատարակել կարող ըլլալու համար ստիպուեցանք ամփոփել զայն, ջանալով սակայն ճշգիւ տալ հեղինակին միտքը, և որչափ հնար էր անոր բուն բառերը պահելով :

Մենք կ'ընդունինք ինչ որ մեր թղթակիցը ներքին հոգեւոր կենաց կարեւորութեան, և լոկ արտաքին բռնի միօրինակութեան արժէք չունենալուն նկատմամբ կ'ըսէ : Սակայն կարծենք թէ մեր եղբայրը կը սխալի ենթադրելով թէ Թուրքիոյ Աւետարանական եկեղեցիք կը փնտռեն լոկ « արտաքին միօրինակ կազմակերպութիւն » : Անոնք կը փախաբին մանաւանդ ներքին և հոգեւոր կենաց զարգացման իրենց անդամաց մէջ, և դիտեն թէ, առանց այս, լոկ արտաքին միօրինակութիւնն ամենին օգուտ չընէր, ինչպէս տեսնուած է Հրէից և Հռոմէական ու Արեւելեան եկեղեցեաց մէջ : Բայց և այնպէս ոչ ոք կրնայ ուրանալ թէ Թուրքիոյ Աւետարանական եկեղեցիներուն ամենէն մեծ ժամանակաւոր և հոգեւոր օգուտը կը պահանջէ որ անոնք մէկ եկեղեցի, վարդապետու-

թեան մէջ մէկ և պաշտաման կերպին մէջ մէկ ըլլան : Այս միութիւնն է զոր Քրիստոս իր բարեխօսական աղօթքին մէջ խնդրեց Հօրմէն, ինչպէս որ յիշուած է Յովհաննու Աւետարանին ժէ գլխոյն մէջ. այս միութիւնն է նաեւ որուն ի խնդիր են հիմա Ամերիկայի, Սկովտիոյ և Անգղիոյ ամենէն հոգեւոր և արդիւնաւոր եկեղեցիք : Աւետարանին ճշմարտութիւնն ու ազատութիւնը զոհուելու չեն որ և իցէ միակերպութեան, բայց երբ ասոնք կը պահուին, ուրիշ եկեղեցական և դաստիարակական շահեր կը պահանջեն միութիւն և որոշ կազմակերպութիւն մը : Բողոքականաց մէջ բաժանումներ ըլլալն անոնց երեսը կը տրուի, և թէպէտ այս բաժանումները, խորհելու և դործելու ազատութեամբ, լաւագոյն են քան կաթոլիկ և Արեւելեան եկեղեցեաց բռնի միօրինակութիւնը, բայց և այնպէս ողբալի են : Ինչո՞ւ համար ուրեմն Աւետարանական Հայ Քրիստոնեայք ալ, որ աղղաւ մի, լեզուաւ մի և շահերով մի են, չունենան և չպահեն միութիւն Աւետարանական սկզբունքը հիմ բռնելով : Թող ի խնդիր ըլլան ասոր ամենայն սրտով, ամենայն համբերութեամբ, առանց զիրար մեղադրելու կամ իրարու դէմ կասկածոտ ըլլալու :

ՔՐԻՍՏՈՍ ԵՒ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Լոյս հանդէսին յարգոյ խմբագիրն իր 9^{րդ} թուոյն մէջ հետեւեալ խօսքը կ'ըսէ զոր բառ առ բառ կ'օրինակենք առանց խառնուելու անոր քերականութեանը. « Եթէ Քրիստոս իսկ Քրիստոնեայ եկեղեցւոյ Մկրտեալ և Աւետարանի վարդապետութիւնները ընդունող և կատարող մի Ազգի, մի Հայրենեաց, մի Եկեղեցւոյ, մի Ընտանեաց, համահայր և համամայր որդեկաց մէջ կրօնական բաժանմունքներ ձգէր, ի նմանէ իսկ այն ժամանակ պիտի կասկածէինք : »

Ճիշդ այսպիսի փաստ մը ձեռք առած էին նաեւ Հրեայք Քրիստոսի

դէմ, երբ անկաղ դեռ աշխարհիս վրայ էր: Քրիստոս ըստ մարդկութեան Հրեայ էր, և եկաւ իր ժողովուրդին այնպիսի ժամանակ մը որ անոնք հպատակ էին օտար տէրութեան, և հարստահարութեան նշաւակ: Այս ժողովուրդը վերջին աստիճան նախանձաւոր էր իր սրբազան զիրքերուն, իր եկեղեցւոյն, իր ծէսերուն և արարողութիւններուն: Քրիստոս, իբրեւ ազգասէր, ոչ ապաքէն պարտէր իր ազգին մոլորութիւնները չտեսնելէ զալ, անոնց մէջ եղած դժուարութիւնները ծածկելու ջանալ, և պաշտպանել զանոնք թնամեաց առջև: Անտարակոյս այսպէս պիտի ընէր Քրիստոս, եթէ հնար ըլլար այսպէս ընել, և միանգամայն զանոնք փրկել: Բայց Քրիստոս կ'ուզէր զանոնք փրկել, ոչ թէ ծածկելով անոնց թերութիւնները, այլ թէ ազգէն և թէ անհատներէն ամէն չար բան արմատախիլ ընելով: Քրիստոս եկաւ նաև ոչ թէ անոնց ժամանակաւոր, այլ յաւիտեանական փրկութիւն բերելու. եկաւ ապառաժ զանոնք իրենց հոգեկորոյս պարծանքէն, կեղծաւորութենէն, պատրանքէն և ծածուկ մեղքերէն. եկաւ բերել զանոնք Աստուծոյ ճշմարիտ որդւոյ հնազանդութեանը, մարդութեանը և սրբութեանը: Այս նպատակը Քրիստոսի համար յանհունս աւելի կարևոր էր քան անոնց ազգային միութիւնը, և քան անոնց ազգային գոյութիւնն անգամ: Այս նպատակին հասնելու համար Փրկիչը կը խօսէր անոնց աներկիւղ, ամենեւին նկատում չէր ընել թէ անոնք Հին կտակարանին սրբազան զիրքերը և իրենց նախնեաց ծէսերը և սովորութիւնները կը պահէին և կը յարգէին. ընդհակառակն, անվեհեր խօսելով զայրաց և վախճանեաց, որ այն ժամանակին վարդապետները և կղերն էին, կ'ըսէր. «Ձեր աւանդութեանը պատճառաւ Աստուծոյ պատուիրանքը խախտած էք» (Մատթ. 23. 6): Այսպիսի աներկիւղ և ճշմարիտ քարոզութեան մը չէին կրնար հանդուրժել Հրէից եկեղեցականները, ուստի և յայն նախանձու և ատելութեամբ Քրիստոսի դէմ, և իրենց ազգասիրութենէն շարժեալ կ'ըսէին, «Թէ որ անկաղ ասանկ թող տանք, ամէնքն ալ անոր պիտի հաւատան, և Հռոմայեցիք պիտի դան ու մեր տեղը ու ազգը պիտի վերցընեն» (Յովհ. ԺԱ. 48). և այսպէս, ինչպէս որ առաջ հալածած էին մարդաբանները որ զանոնք հաւատարմա-

բար կը խրատէին, այնպէս հալածեցին նաև զՔրիստոս և վերջապէս ի մահ մատնեցին:

Բայց ըստ Լուսոյ խմբագրին, եթէ Քրիստոս հիմա երկրի վրայ ըլլար, Հայոց եկեղեցւոյն հետ այնպէս պիտի չվարուէր ինչպէս վարուեցաւ Հրէից եկեղեցւոյն հետ, քանզի Հայոց եկեղեցին, կ'ըսէ նոյն խմբագիրը, «Աւետարանի վարդապետութիւնները ընդունող և կատարող» եկեղեցի է: Կրնանք հաւատալ արդեօք թէ Քրիստոս այս մասին պիտի ընդունէր Լուսոյ խմբագրին խօսքը, թէ անձամբ պիտի քննէր և դատէր Հայերն ալ իրենց պողէն, ինչպէս կը դատէ ուրիշ մարդիկ: Քրիստոս, երկինք համբառնալէն իբրեւ Եօթնատուն տարի ետքը, ոչ ապաքէն Յովհաննու առաքելոյն բերնով խօսեցաւ Ասիոյ Եօթն եկեղեցիներուն, և զանոնք դովելէն ետքը անոնց մէջ գտնուած ամէն բարի բաներու համար, ոչ ապաքէն պատուիրեց անոնց մէկդի ընել իրենց մէջ սպրդած դէշ բաները, բացարձակապէս կոչելով զանոնք յապաշխարութիւն, Գարձեալ, ոչ ապաքէն սպառնացաւ անոնց որ, եթէ չապաշխարէին, պիտի շարժէր անոնց աշտանակը տեղէն. և անոր սպառնալիքը ոչ ապաքէն կատարուեցաւ: Ուստի, եթէ Քրիստոս հիմա երկրի վրայ ըլլար, միթէ աւելի մեղմաբար պիտի վարուէր Հայոց եկեղեցւոյն հետ քան որչափ վարուեցաւ Ասիոյ Եօթն եկեղեցիներուն հետ: Ոչ ապաքէն, իբրեւ ճշմարիտ բժիշկ, պիտի փնտռէր ամէն մեղսալից վարդապետութիւն և գործ իւրաքանչիւր եկեղեցւոյ մէջ և իւրաքանչիւր անձի վրայ: Սակայն Քրիստոս սնապարծ և անձնադով դպիրներուն և փարիսեցիներուն խմբաց թէ ինք չեկաւ առողջները բժշկելու այլ հիւանդները (Մատթ. 23. 12, 13): Արդ, դպիրներն ու փարիսեցիներն առողջ էին, ստուգիւ ոչ. բայց ինչպէս թէ առողջ են, և չէին ուղեր Քրիստոսի դալ բժշկուելու կամ անոր մատուցած օգնութիւնն ընդունելու, և այս պատճառաւ բարձի թողի ելան: Այսպէս հիմա ալ իրենց վրայ և իրենց ունեցածին վրայ պարծող եկեղեցիներուն այցելութիւն չընել Քրիստոս իր սրբաբար և փրկարար շնորհքով, բայց այցելութիւն կ'ընէ խոնարհներուն, անոնց որ կը փնտռեն լոյսը, անոնց որ իրենց մոլորութիւններուն և մեղքերուն վրայով լսելէ չեն խորշր, այլ կը թողուն զանոնք:

Լուսոյ խմբագիրը կը թախանձէ թէ ինչու համար մենք մեր կարծիքը չենք յայտնել սա խմբագրին վրայ թէ, Լուսաւորչական եկեղեցւոյ «հարազատ որդիք» փրկուած են թէ ոչ: Ուստի կը պատասխանենք թէ, թէպէտ Հայոց եկեղեցին Աստուծոյ խօսքին մէջ յայտնեալ ճշմարտութեանց մէկ մասը կը պահէ, բայց եկեղեցւոյ խորհուրդներուն փրկարար ազդեցութիւն ունենալուն, որոնց բարեխօսութեան, գործքով արդարանալու, ուխտագնացութեան, ապաշխարանքներու, խոստովանանքի և արձակման վարդապետութիւնները զորս կը դաւանի, հակառակ են Աւետարանին, և այս պատճառաւ ոչ միայն օգուտ չունին, այլ և ուղղակի արդեօք են փրկութեան, քանզի զմարդիկ կը խաբեն իրենց երկինք մանելու յարմարութեանը նկատմամբ: Մենք կը հաւատանք թէ ոմանք Հայոց եկեղեցւոյն մէջ կը փրկուին, բայց ոչ Հայոց եկեղեցւոյն կրօնական դրութեան միջոցաւ, այլ վասն զի այսպիսի անձինք, առանց նայելու իրենց եկեղեցւոյն մոլորութիւններուն, Աստուծոյ մասնաւոր նախախնամական շնորհքով կը սորվին իրօք փրկուելու համար Քրիստոսի միայն ապաւինիլ: Քրիստոս ակնառութիւն չընել Հայ կամ Յոյն կամ Բողոքական եկեղեցւոյ էջ է կէսէջ, այլ կը փրկէ, ուր որ կը գտնէ, զանոնք որ Տէրը կը սիրեն անկեղծութեամբ, և գործքով կը ցուցնեն իրենց սէրը:

Որովհետեւ մենք պատասխանեցինք Լուսոյ խմբագրին հարցմանը, միթէ չի հաճիր ինք ալ մեր մէկ հարցմանը պատասխանել, այսինքն թէ ոչ ապաքէն իր տկարութիւնը կը ցուցնէ ան՝ որ իրեն հետ միճաբանողին դէմ գրով այնպիսի նախատական խօսքեր կ'ըսէ, զոր պիտի ամենար ըսել երեսու երես խօսելով:

ԳՈՂ ՄԸ ԵՒ ԿՄԱԽԻ

Տան մէջ մեռելոյ մը կմախն ունենալ ընդհանրապէս հաճելի բան չի համարուիր, բայց և այնպէս մօտեքս Ամերիկայի քաղաքներէն մէկուն մէջ բան մը պատահեցաւ, որ կը ցուցնէ թէ տան մէջ մեռած մարդու կմախը կրնայ օգտակար ըլլալ: Յիշեալ քաղքէն բժիշկ մը որուն գործի սենեակն իր տանը մէջ էր սենեկին մէկ պահարանին մէջ մեռած մարդու մը ամբողջ կմախը գրած էր կանգուն և բերանաբաց: Գիշեր մը երկու գող տունը կը մտնեն, և մինչ անոնց մէկը

Աւետարանի համար:

ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԵԱՅ
ՈՐՈՇ ԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Բաւական ժամանակ է որ Թուրքիոյ Աւետարանական եկեղեցիք իրենց կազմակերպութեան արդի դրութիւնը նոր դրութեան մը վերածելու մտադիր են: Ինչպէս կը տեսնեմ, այս խնդրոյն մեծ կարեւորութիւն տրուած է, եւ կը կարծուի թէ Աւետարանին յառաջագիտութեան առջեւ ուղին փակողն արդի դրութիւնն է, այնպէս որ եթէ այս շտապի, Աւետարանին դործը հակադրէն յառաջ պիտի երթայ: Ըստ իս այս մտածութիւնը սխալ է: արտաքին միօրինակ կազմակերպութիւնն ինքնին յաջող վիճակ մը չի պատրաստեր: Աւետարանին, մանաւանդ թէ Թերեւս անատեն ներքին վիճակն այն արտաքինոյն պատճառաւ մոռացման մէջ լինայ, ըստ բանի առաքելոյն թէ «Գիրը կը սպաննէ» կամ առ տէրունական վճռոյն համեմատ թէ «Մարմինը չա՛հ մը չընէր, հոգին է կենդանի ընողը» Այս խօսքերն ազդ են մեզի թէ ամէն արտաքին ձեւ, դրութիւն, կացութիւն, եւայլն, ոչինչ են Հոգւոյն շնորհաց հեղման քով, կամ Աստուծոյ թաղաւորութեանը քով որ ի ներքս է: Մինչ Աւետարանական ժողովուրդեան մէջ Բրիտանոնական կենաց Կական տարերք բարձի թողի եղած են, եւ գծաւորութիւն, անիրաւութիւն, եսութիւն, հրապարակաւ դիրար անդունդ, մեծաքայլ յառաջ կ'երթան, տարակոյս չկայ թէ Աւետարանականաց սաղագայն միշտ տխուր եւ յուսահատական պիտի ըլլայ: Նոր եւ լաւագոյն կազմակերպութիւն մը որ արտաքին ձեւ մըն է՝ միթէ կարող պիտի ըլլայ իրաց այս վիճակն ի լաւ անդր փոխելով արթնութիւն եւ զարգացում յառաջ բերել:

Ասոնք ընդհանուր կերպով դնելէն ետքը, կու գամ հիմա քանի մը մասնաւոր դիտողութիւններ ընել:

1. Հրեայք Աստուծոյ Մովսէսի ձեռք եկեղեցական որոշ կազմակերպութիւն մը ընդունած էին, բայց եւ այնպէս կը տեսնենք որ ասիական անոնց օգուտ չըրաւ: Անոնք անոր արտաքին պահպանութեանը միտ դնելով թելադրուեցան կրօնքին ներքին սրբութիւնն անտես ընել: աստուածապաշտութեան կերպարանքը միայն ունենալով, անոր զօրութենէն զրկուած էին: Ուստի Աւետարանականը ուշի ուշով խորհելու են այս մտաւ եւ կենաց վերաբերեալ մեծ խնդրոյն վրայ: Եթէ ամենիմաստ Արարչին կողմէնքն տրուած սահմանադրութիւն մը անէ կ'զգարձաւորելով զեղծում յառաջ բերաւ, մեղսաւոր, ինքնահաւան եւ սխալական մարդոց շինածն ինչ չի կրնար ըլլալ:

2. Առաքելոց օրովը շատ անկարգութիւններ սարգեցին եկեղեցիներուն մէջ, բայց այն ներշնչեալ անձինք չըսին թէ

այն անկարգութեանց պատճառը որոշ կազմակերպութեան մը պակասութիւնն էր: Եթէ այսպէս խորհէին, հարկաւ ամենէն աղէկ կազմակերպութեան որոշ ձեւը մեզի թողած պիտի ըլլային: Անոնք Աստուծոյ խօսքին պարագայելը սեղաններու ծառայելէն, այսինքն՝ ներքին հոգեւոր կենանքն արտաքին ձեւերէ լաւ համարեցան:

3. Պապական եւ ուրիշ ծիսական եկեղեցիք այս մասին մեզի մեծ օրինակ են: Ասոնք, մանաւանդ պապական եկեղեցին, ինչ որոշ եւ կանոնաւոր կազմակերպութիւն ունին, եւ որչափ նախանձախնդիր են անոր միօրինակ պահպանութեանը, Բայց Աւետարանականութիւնն ինչպէս կը զօրանայ քան զնոսա, ոչ արտաքին միօրինակ կազմակերպութեան ձեւով մը, այլ Աստուծոյ խօսքին միակերպ եւ հոգեւոր զօրութեամբ: Եթէ Աւետարանականութիւնն ի սկզբուն առանց կազմակերպութեան, առանց վարչութեան եւ պաշտաման որոշ ձեւի կրցաւ վերանորոգել եկեղեցին, հիմա եւս առաւել կրնայ նոյն բանն ընել իր այժմու կազմակերպութեան մէջ որ այն ատենուանէն շատ գերազանց է, բաւական որ հաւատարմութեամբ դործածուին շնորհաց ներքին միջոցները, որ են Աստուծոյ խօսքին պահպանութիւնը, աղօթք եւ հոգեւոր կենանք:

4. Երբ Բրիտանոյ Տէրն մեր իր աշակերտները կը զրկէր Աւետարանը քարոզել եւ հաւատացեալներ բնել, Աւետարանը միայն յիշեց անոնց մէջոց, առանց ամենեւին կազմակերպութեան կամ վարչութեան ձեւի մը խօսք ընելու: Եթէ մենք Բրիտանոյի միմիայն կարեւորութիւն տուած բանէն ուրիշ բանի մը աւելի կարեւորութիւն կու տանք, եթէ մեղաւորաց դարձին եւ փրկութեանը համար Աստուծոյ խօսքին քարոզութենէն աւելի ազդու միջոց մը գտած կը համարինք, ոչ միայն արհամարհած կ'ըլլանք մեր Փրկչին իմաստութիւնը, հասկա նաեւ սխալ քայլ մը առած կ'ըլլանք փրկութեան ճամբուն մէջ:

Երբ բան մը բնութեան ծոցին մէջ իրօք դրուութիւն կ'առնէ, բնութիւնն անոր յարմար ձեւ մը կու տայ: Այսպէս Բրիտանոնէութիւն կոչուած բանը ուր որ իրօք դրուութիւն եւ կենդանութիւն կ'առնէ անհատի, գերդաստանի, ժողովուրդի կամ ազգի մէջ, արտաքին ձեւն անոր ինքնին կու գայ: «Գաւաթին ու սնակին ներսի կողմը մաքրէ, որ անոնց դուրսի կողմն ալ մաքուր ըլլայ» ըսաւ մեր Տէրը: Ինչպէս համար ուրեմն մեր Աւետարանական եկեղեցիք այսչափ երկար օրէն կը թղթակցին կը վիճին, կը կռուին, կը խռովին, իրարու դէմ բողբ կը բաժնան, գերար կը պարսաւեն, այս կամ այն դրութիւնը լաւ կամ յուր կոչելով անգին ժամեր կը վատնեն ի զուր: Գաւաթին եւ սնակին ներսի դին մաքրելու միջոցներուն թող ձեռնարկեն, այս բանով զբաղին, այս բանը խնդրեն աղօթքով եւ յարատեւ ապաշխարութեամբ: Երբ Աստուծոյ իր երկնաւոր օրհնութիւնովը ներսը կը մաքրէ, դուրսին մաքրութիւնը հարկաւ կը հետեւի:

Վ. ԳԻՐԳՈՐ ԳԵՂՈՐԵԱՆ

Վան, 15/27 օգոստ. 1874

քովի սենեակն էր ձեռքը կանթեղով, միւսը բժշկին գործի սենեակը մտաւ առանց ճրագի: Ասիկա պահարանը դռներով կը բանայ զայն, եւ մութ տեղը ձեռքը երկնայեղով կմախին բերանը կը խօթէ, եւ դերձանը որ կմախին երկու կզակներն իրարմէ բաց կը բռնէր՝ կը բրդի: Կզակները որ զրապանակով մը կցուած էին՝ դերձանին բրդեղովը կը գոյուրին, այնպէս որ գոյին ձեռքը կմախին երկու կզակին մէջտեղ կը բռնուի: Գոյն այսպէս բռնուելուն վրայ վախնալով կը պոռայ, եւ ընկերոջը բերած կանթեղին լուսովը տեսնելով որ կմախնէն բռնուած է, աւելի եւս վախնալով կը մարի, եւ կմախով մէկտեղ գետինը կ'իյնայ այնպիսի դղրդամբ որ ընկերը կը փախչի, եւ բժշկին ընտանիքն արթննալով կու գան սենեակը եւ սարսափեալ գողը կը բռնեն:

Աւետարանի համար:

ԱՐԺԱՆԱԻՐ ՎԱՅ ՄԸ

Երբ Բրիտանոյ իր աշակերտներուն Աւետարանը քարոզելու վերաբերեալ հրահանգ կու տար, անոնց ի մէջ այլոց սա ալ ըսաւ. «Վայ ձեզի երբոր մարդիկ ձեր վրայով աղէկ խօսին» (Ղուկ. 2. 26):

Արդարեւ զարմանալի է այս վայը, բայց եւ այնպէս շատ արժանաւոր: Անշուշտ Բրիտանոյ չուզեր որ իր աշակերտները վատաճամբաւուն իբրեւ մնաստար մարդիկ, բայց կը փախալի մանաւանդ որ իր աշակերտները կեղծաւոր չըլլան, եւ կողմնակցութիւն չընելով ատելի ըլլալէ չվախնան: Եւ որպէս զի չվախնան, անոնց ըսաւ. «Իմ անուանս համար ամենուն ատելի պիտի ըլլաք» Անոնց պատուիրեց նաեւ ուրախանալ եւ ցնծալ երբ Յիսուսի անուան համար ամէն չար խօսք կը լսեն, քանզի այսպէս մեծ վարձք պիտի ունենային երկինքը:

Աւետարանի պաշտօնեայք զգուշանալու են որ ինչ եւ իցէ կերպով առիթ չտան նախատուելու: Բրիտանոնեայք ալ զգուշանալու են Աւետարանի պաշտօնէից վրայ եղած չարախօսութեանց հաւատալ առանց աղէկ քննութեան: Այս քննութիւնը պարտի ամէն մարդու համար ի գործ դրուիլ, բայց մանաւանդ Աւետարանի պաշտօնէից համար, քանզի խաչին թշնամիներն ամէն կերպով կը ջանան Տէրովը պաշտօնեաները վատաճամբաւել աշխարհի առջեւ:

Վատաճամբաւեալ Բրիտանոնեայք համբերութեամբ կրելու են նախատինքը, երբ օրինաւոր ճամբով չեն կրնար իրենց դէմ եղած զրպարտութիւնը ջրել, բայց վատաճամբաւորը ալ անսպասելի պիտի չմնան:

ԳՐԻԳՈՐ Գ. ՈՐԳԱՅԻ

Զմիւռնիա, 26 սեպտ. 1874

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հոկտ. 16 ըստ Յուն. և Հոկտ. 28 ըստ Լատ. 1874.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ըստ Լ. Լանդ. Հերալտի, Գերմանիոյ, Աւստրիոյ և Ռուսիոյ դեսպաններն իրենց կառավարութիւններէն պատուէր ընդունած են միւսնոյն կերպով ծանուցագիր մը ներկայացնել Բարձրագոյն դրան, իմացնելով որ յիշեալ կառավարութիւնը այնպէս կը նկատեն թէ Ռումանիոյ և Սերբիոյ հետ առևտրական դաշնագրութիւններ ընելու կատարեալ իրաւունք ունին: Յիշեալ ծանուցագիրն անցեալ շաբթուան մէջ ներկայացուցեալ:

— Օսմանեան կառավարութիւնը մօտերս Զմիւռնիոյ և Գոսսապայի երկաթուղւոյն վճարեց 17,000 Անգլիական լիրա զոր յիշեալ երկաթուղւոյն պարտական էր անցեալ տարուան երաշխաւորութեան համար: Վճարեց նաև Վառնայի երկաթուղւոյն յունիս 30 ին աւարտեալ տարւոյն երաշխաւորութեան ամբողջ գումարը, որ էր 140,000 Անգլիական լիրա:

— Թեսաղոնիկի երկաթուղւոյն վէրիսովիչի և Իրիսդինայի մէջտեղ եղած ճիւղը, իբր 23 միլոն տեղ, մօտերս լինցած ըլլալով երթևեկութեան համար բացուցեալ: Նոյն երկաթուղւոյն 29 միլոնէ բաղկացեալ մէկ մասին միայն շինութիւնը կը մնայ, եթէ այս մասն ալ շինուի, երկաթուղին թեսաղոնիկէն մինչև Միդրովիցա, իբր 245 միլոն տեղ, բացուած պիտի ըլլայ:

— Թիրնովայի և Եամպոլուի մէջտեղի երկաթուղին նոյնպէս լինցած է, և, եթէ կառավարութիւնը յիշեալ ճամբուն շինուածքէն դուրս ըլլայ, երթևեկութեան պիտի բացուի:

— Թուրք լրագրաց մէջ մօտերս հրատարակուած նոր կանոններուն նայելով, անոնք որ արդարութեան ատենին (սահաբ արիւն) առջև ի պաշտօնէ փաստաբանութիւն ընել կ'ուզեն՝ յատուկ մասնաժողովի մը առջև օրէնսդիտութեան մէջ պիտի քննուին: Այս քննութիւնը պիտի չպահանջուի այն փաստաբաններէն որ ուրիշ տէրութեան մէջ արտօնագիր (ֆէլէ) առած են, բայց առանք մինչև որ Թուրքերէն չտրվին, իբրև փաստաբան պիտի չընդունուին հոն:

— Ի խնդրոյ Բարձրագոյն դրան և թոյլտուութեամբ Աւստրիոյ կայսեր Հունկարիոյ ջրհանակրաց խումբէն երկու հրամանատարք մօտերս եկան Կոստանդնուպօլիս, և հոս ըստ Եւ-

րոպական դաշնադրի ջրհանակրաց նոր խումբը կազմելու պիտի օգնեն:

— Ինքզինք Ամերիկայի կոչող անձը որ մօտերս խարդախութեամբ ստակ առաւ Օսմանեան դրամասեղանէն՝ տակաւին բանսն է, բայց անոր հարցութեան քիչ տեղեկութիւն առնուեցաւ: Թէպէտ այս մարդըն Ամերիկայի անցագիր ունի, սակայն կ'ըսէ թէ ինք ի ծնէ Խաւաքի է: Կ'ըսուի թէ Խաւաքէն աղէկ կը խօսի: Անոր այլիայլ լուսանկար պատկերները զրկուեցան Բարիդու, Լոնտոնայի և Նիւ Եորքի ոստիկանութեանց, եթէ հնար է՝ անոր ուլ ըլլալն ստուգելու համար:

— Ամերիկայի միացեալ նահանգաց քաղաքական աղատութեան 100^{րդ} տարեդարձին, որ պիտի հանդիպի 1876 ին, ամէն ազգաց համար ընդհանուր արուեստահանդէս մը պիտի ըլլայ Ամերիկայի Ֆիլատելիա քաղաքը: Ուրիշ Եւրոպական երկիրներու պէս, Օսմանեան կառավարութիւնն ալ մասնաժողով մը դրած է, որուն գործը պիտի ըլլայ այս երկրին բերքերէն ալ զրկել յիշեալ արուեստահանդէսը:

— Կ'ըսուի թէ սովեալ գաւառներուն համար ցորեն բերել տալու նպատակաւ կառավարութիւնը բաւական նաւեր զրկած է մօտերս Վառնա:

— Պուրթէշէն եկած լուրերուն նայելով, Մոլտաւիոյ մէջ 274 տունէ բաղկացեալ փոքր քաղաք մը մօտերս հրկիզեցաւ:

— Ըստ Լ. Լանդ. Հերալտի, սեպտեմբեր ամսոյն մէջ, Մուշի Հայ Կաթողիկոսներէն աղջիկ մը Մահմետականի մը սիրահարուելով փախաւ իր տունէն և Մահմետականութիւնը դաւանեցաւ: Բայց չուտով զղջալով, հետեւեալ օրը տուն դարձաւ և իր ծնողացմէն ներսմ ինքրեց: Այսպէս դործը պիտի լինար, բայց քանի մը նախանձայոյղ Մահմետականներ իմացուցին այս բանը տեղւոյն կառավարութեան, որ բերել տուաւ աղջիկը: Աղջիկը յայտնեց թէ կ'ուզէր մնալ իր նախկին կրօնքին մէջ, բայց կառավարութիւնը փոխանակ իսկոյն արձակելու աղջիկը, ինչպէս պարտական էր, զանի կարին զրկեց: Այս քաղքին ժողովն ալ չուզեց արձակել աղջիկն առանց հրաման ընդունելու Բարձրագոյն դուռնէն, և այս միջոցին աղջիկը պահուելու համար յանձնեց ոստիկանութեան: Լ. Լանդ. Հերալտ կը յուսայ թէ կառավարութիւ-

նը պիտի պատժէ տուգանօք կամ բանտարկութեամբ այն մոլեռանդանձինք որ այսպէս բռնաբարեցին կրօնական աղատութեան սկզբունքը զոր տրահել պատուիրուած է կայսերական հրովարտականքով:

— Լոնտոն Թայմսի մէջ Կոստանդնուպօլէն հսկոտ. 7 թուականով հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Պրուսայի տեղական իշխանութիւնը տեղւոյն Կաթողիկ Հայոց եկեղեցւոյն դուռը կոտրելով բացաւ, և հոն ժողովուած Կաթողիկ Հայ բաղմութեան ազերսներուն, բողոքներուն և անէճքներուն մօտիկ չընելով, եկեղեցին յանձնեց անոնց հակառակորդներուն: Ասիկա Պապականաց պատմութիւնն է. բայց բոլոր այս պարագաները ճշմարիտ են:

— Նոյն լրագրին մէջ հսկոտ. 10 թուականով հրատարակուած ուրիշ հեռագրով մը Բարձրագոյն դուռը կը հերքէ թէ Օսմանեան կառավարութիւնը Բրիտանիոյ թեան դարձող Մահմետականը հալածելու սկզբունքը բռնած ըլլայ, այլ կ'ըսէ թէ Անգլիոյ դեսպանին իմացուցած է որ 1856ին Խաթիի հիւմայունով շնորհուած արտօնութիւնը և պաշտպանութիւնը ճշդիւ պիտի պահուին:

ԵՒՐՈՊԱ

Հայր Հիասէնթ ձինկրայի մէկ եկեղեցւոյն հովուութենէն հրաժարած է քաղաքային իշխանութեան հետ ծագած անհամաձայնութեան մը պատճառաւ, Գանդի, կ'ըսէ, կառավարութիւնը կ'ուզէ մանաւանդ կրօնի Պապականաց դէմ քան թէ եկեղեցին բարեկարգել:

— Անգլիոյ կառավարութիւնը Խաղաղական ուղիներով մէջ Ֆիճի կղզիներուն բնակչաց հաճութեամբը զանոնք իր իշխանութեան ներքև առած է: Այս բանը հոն դանդաղ միսինարաց համար մեծապէս ուրախալի է:

— Պարոն Բայդէր իր յանձն առած շինութիւնները Պարսկաստանի մէջ կատարել չկրցաւ, ուստի և Շահը Ռուս ընկերութեան մը արտօնութիւն տուած է Երևանի և Դաւրիժու ճամբով Տփղիսէն մինչև Դեհրան երկաթուղի մը շինել: Կ'ըսուի թէ, երբ այս ճամբան շինուի, Տրապիզոնի ճամբով Պարսկաստան, և Պարսկաստանէն Տրապիզոն եղած առևտրական երթևեկութիւնը պիտի դադարի:

Ամերիկայի միսինարաց ընկերութեան կողմէն
Խմբագիր Ճ. Բ. ԿՐԻՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵՆ
Չազմագծրաւ, Յախրեան խան, Թիւ 12.